

R. 1. Litteraliter per ignem significabatur tyrannis ægyptiaca; per rubum Israelitæ, qui divina ope illæsi, imo splendidiore ex hoc igne egressuri essent, sed antea spinis suis, id est decem plagis punituri et perdituri Ægyptum. Ita Philo et Theodoretus.

R. Allegorice ignis in rubo significat Verbum Dei in utero Virginis, quod in igne deitatis carnis nostræ dolores quasi rubi spinas susciperet, et inconsumptam humanitatis substantiam in ipsa deitatis flamma servaret; uti exponit S. Greg. lib. XXVIII Moral., cap. 2.

Tropologice significatur, quod flamma persecutionis et tribulationis non lædat justos, sed clariore efficiat.

P. 3. quomodo Deus ꝑ. 8 promittat, sese populum ducturum in terram spatiosam, quæ fluit lacte et melle.

Cum S. Hieron. epist. 129 ad Dardanum asserat, Judæam tantum continere 160 milliaria (scilicet italica) in longitudine a Dan ad Bersabee, in latitudine tantum 46, a Joppe ad Bethlehem; adeoque in se angusta sit ut Belgium non adæquet; quæritur quomodo vocetur terra spatiosa.

R. 1. Judæa dicitur spatiosa, 1. Respectu terræ Gessen magis angustæ, in qua habitabant Hebræi. 2. Respectu gentis israeliticæ, quæ hoc tempore minor erat, quam ut illam terram adimpleret. 3. Propter ubertatem soli, quod magnam admodum populi multitudinem alere poterat.

R. 2. Quod autem dicitur fluere lacte et melle, ut observat S. P. Aug. Q. 4 in Exod., genus figuratæ locutionis est, qua id ad laudem ubertatis et suavitatis referatur. Hyperbolice namque significatur, terram istam abundare optimis fructibus, et omni deliciarum genere. Itaque nomine lactis et mellis in hac phrasi non intelliguntur præcise hi duo liquores, quanquam et his Judæa abundet.

Dices: S. Hieron. epist. præcit., Origenes et Tertul. negant hanc abundantiam secundum litteram accipi et intelligi debere.

R. Quod tantum velint, illic non fluere rivos aut fluvios lactis et mellis, prout gentiles de suis campis et iis fabulabantur; vel quod nobis christianis non amplius secundum litteram hæc promittantur; etsi Judæis ita promissa fuerint: quia spes nostra et expectatio alia terram promissionis spectat.

CAPUT IV.

Triplix miraculo comprobatur, quod Moyses a Deo mittatur, scilicet conversione virgæ in colubrum, manu divinitus leprosa et sanata, atque aqua mutata in sanguinem. Missioni huic tandem acquiescens Moyses redit in Ægyptum cum uxore et filiis: sed quia alter eorum nondum circumcisis erat, mortis adit periculum; quod evadit circumciso filio. Aaron Dei monitu fratri redeunti occurrit.

QUÆSTIO I. — QUID SIGNIFICAVERIT VIRGA MOYSES IN COLUBRUM VERSA, QUID MANUS LEPROSA, QUID SANATA.

Destinatus a Deo Moyses ad filios Israel, sufficienter

tique missionis suæ probatione se destitutum videns. ꝑ. 1, ait: *Non credent mihi, neque audient vocem meam, sed dicent: Non apparuit tibi Dominus.* Merito hoc dixit Moyses: stultum enim est, inquit Jansenius, credere cuilibet venditanti se esse missum a Deo (ut omnes hæretici facere solent), nisi missionem suam legitime probet: quæ si fuerit extraordinaria, solis probatur miraculis, sicut hic in Moysæ factum est: si vero fuerit missio ordinaria, probatur ostendendo se esse successorem legitimum eorum, qui olim miraculis auctoritatem suam probarunt.

ꝑ. 2. Dixit ergo ad eum (Dominus): *Quid est quod tenes in manu tua? Respondit: Virga.* Non accusat præcedentem Moyses excusationem Deus, prout in nobis hæresiarum, si eis circa miracula fidei Jengemus; quin potius quasi justa fuerit, eam probat per tria portenta, colubri, lepræ et sanguinis, per quæ tanquam per diplomata sigillata, coram populo et Pharaone ostendit Moyses missionem esse legitimam, ipsumque jussu Dei postulare, quæ postulaturus veniebat.

ꝑ. 3. Dixitque Dominus: *Projice eam in terram. Projecit, et versa est in colubrum;* verum, non prestigiosum. Unde S. P. lib. III de Trin., cap. 5: *Cum (Deus) eandem materiam ex virga Moyses in carnem serpentis proxime et velociter vertit, miraculum fuit, rei quidem mutabilis, sed tamen inusitata mutatio... illum serpentem ad horam, sicut opus fuerit, animavit.*

R. et dico: Hæc virga litteraliter significabat vicissitudinem Hebræorum, sive tres eorum status in Ægypto: primo enim Hebræi virgam, id est sceptrum et principatum tenebant vivente et regente Josepho; eo vita functo, virga hæc in terram projecta est, et versa in colubrum; quia Hebræi post mortem Josephi dejecti afflictique fuerunt ab Ægyptiis, ipsisque exosi tanquam colubri, qui insidias machinarentur Ægyptiis. Rursus coluber in virgam reversus est in manu Moyses, ut habent hebræa, quia Moyses populo suo rursus libertatem et dominationem attulit. Ita Lyranus, Abulensis, Tirinus et alii.

Simili modo, per manum leprosam et aquam sanguineam, misera illa et crudelia tempora figurabantur, quibus et valetudinem et vires, adeoque et succum et sanguinem Israelitarum tyrannice exhauriebant Ægyptii. Aliam explicationem affert Theod., scilicet per hoc denotari Israelitas, qui primo in cultu veri Dei educati, Ægyptiorum lepra, id est idololatria inquinati sunt, et ab ea per Moysen rursus liberati.

Sensu mystico virga in serpentem, est Christus in mortem; et serpens rursus in virgam, Christus in resurrectionem, inquit S. P. lib. III de Trin. cap. 10: vel crux Christi; ut explicat auctor serm. 86 de Temp., qui allegorice per manum leprosam intelligit Synagogam Christo incredulam, per manum nitidam, Ecclesiam ex gentibus a Deo electam.

P. cur ad aspectum istius colubri fugerit Moyses.

R. Quia erat coluber ex magna virga, scilicet

pedo pastorali productus, magnus horrendusque. Unde Philo eum vocat draconem, serpentum principem.

QUÆSTIO II. — AN MOYSES FUERIT REVERA INELOQUENS, ET PECCAVIT NIMIUM RENITENDO MISSIONI DIVINE.

Vers. 10. Ait Moyses: *Obsecro, Domine (subaudi, parce mihi, noli me mittere; hoc enim intelligitur per aposiopesis), non sum eloquens ab heri et nudius tertius (id est a superiori tempore, per hebraisnum) et ex quo locutus es ad servum tuum, impeditioris et tardioris lingue sum.* Copulativa et idem valet quod etiam: unde in hebræo dicitur: *Etiam ex quo mihi locutus es, maneo sicut ante, nec alloquio tuo evasi facundior. Tanquam ostendens fieri potuisse, ut ante hesternum et nudius tertium diem qui eloquens non fuisset, repente fieret, ex quo cum illo Dominus loqui cepit.* S. P. Q. 7 in Exodum.

Estius et Menochius sic exponunt: Postquam mecum loqui cepisti, experior me infacundior, idque idcirco, quod homo ex præsentia divinæ majestatis debillior reddatur.

Minus tamen est consona Philonis expositio, quæ talis est: Cum meam eloquentiam tuæ, o Domine, comparo, me mutum et elinguem agnosco. Similiter Origenes cum nonnullis aliis hanc lingue tarditatem et ineloquentiam Moyses comparate accipit, quasi sibi videretur ineloquens, comparatione divinæ scientiæ et eloquentiæ.

Dico 1. Hæc est quarta Moyses excusatio, qua missionem ad Pharaonem detrectat, petita ab impedimento lingue; et, uti observant multi interpretes, illud quintuplex in Moysæ fuit. 1. Quod, ut indicant hebræa, esset homo paucorum verborum, id est dicendi jejunus et inops. 2. Quod in dicendo non esset eloquens, sed rudis, inconditus, et inelegans. 3. Quod in sermone non esset promptus, sed tardiloquus. 4. Quod voce esset gracili et exili, ut insinuant LXX. 5. Quod lingua esset impedita, ut aliquas etiam voces pronuntiare non posset. Ita Menochius, A Lap. et alii.

Dices: Videtur Moyses hic usus falso prætextu; siquidem S. Stephanus Act. VII, 22, dicit: *Eruditus est Moyses omni sapientia Ægyptiorum, et erat potens in verbis et operibus.*

R. Id dici a S. Stephano, quia erat homo magnæ auctoritatis, qui in ore prudenter, et in opere se laudabiliter gerebat. Unde licet a natura esset tardioris et impeditioris lingue, etc., sermo tamen ejus erat similis animo, nimirum sapiens et efficax; ut observat Fromondus.

P. quare Deus Moysen naturalibus lingue vitiiis impeditum, ad magna opera adhibere voluerit.

R. Ut potentia Dei magis eluceret, et liberatio populi Deo cederet, non eloquentiæ Moyses tribueretur; ipseque, utpote magnorum portentorum patrator, his vitiiis quæ emendare non poterat, in humilitate contineretur.

Dico 2: Licet S. Greg. et etiam aliqui alii patres,

Moyses excusationem commendat, ac nullius hic peccati meminerint, attamen Cajetanus, Abulensis, et Jansenius putant Moysen peccasse venialiter: neque id est admodum improbabile (inquit Marius); videtur enim fuisse nimis pusillanimis, cum enim suam infirmitatem perpenderet, illi nimis inhaesit, arbitrans se infirmiore esse, quam qui tantum onus a Deo impositum sustinere posset, non cogitans Deum, qui ipsum vocabat, ipsi quoque vires suppeditaturum.

Prob. Quia ꝑ. 14: *Iratus Dominus in Moysen* (utique quia nimia pusillanimitate in suos defectus defixus hærebat, et onus detrectabat) ait: *Aaron frater tuus levites, scio, quia eloquens sit.* « Quibus verbis, » ut observat S. P. Aug. Q. 10 in Exod. « ostenditur Deus, increpasse potius eum, qui timebat ire, quod ipse esset minus idoneus, cum haberet fratrem, per quem posset ad populum loqui quod vellet: quoniam ipse erat gracilis voce, et lingue tardioris, quanquam de Deo totum sperare deberet. » Ubi videtur S. D. etiam levem culpam agnovisse.

Dices 1. Non peccavit Moyses ꝑ. 1 dicens: *Non credent mihi, neque audient vocem meam;* quamvis cap. præced. Deus ipsi dixisset, Israelitas vocem ejus audituros esse: ergo nec etiam peccavit detrectando missionem, ad quam noverat se a Deo destinatum.

R. Neg. conseq. Disparitas est, quod Deus cap. præced. ipsi non revelasset, omnes omnino Israelitas vocem ejus audituros; sed id duntaxat dixerat de senioribus seu præfectis Israelitarum; ut patet ibidem ex verbis ꝑ. 16, quæ sunt hæc: *Vade et congrega seniores Israel, et dices ad eos: Dominus Deus patrum vestrorum apparuit mihi... ꝑ. 18: Et audient vocem tuam.* Jam autem hos, utpote egregios Dei cultores et memores eorum quæ Deus Abrahamo dixerat Gen. 15, vocem ejus audituros, minime dubitabat Moyses: ac proinde dum hic ꝑ. 1 dicit: *Non credent,* etc. de communi tantum Hebræorum plebe locutus fuit; quam cum novisset valde ignavam esse, et duræ cervicis, non temere judicavit, hujusmodi homines fidem verbis ejus non duros, nisi multis et admirandis prodigiis ad id moverentur. Non mirum igitur, quod in priori facto a peccato excusetur Moyses: a quo tamen non ita excusari potest in secundo, ut ex dictis patet.

Dices 2. Moyses ante annos 40 sciens se a Deo electum, ut liberaret fratres suos, tum animose quam periculose occidit ægyptium; ergo non videtur hic potuisse esse adeo pusillanimis, ut hoc munus a Deo sibi impositum detrectaret.

R. Neg. conseq. Nam licet res ardua eminens ostensa et diu post futura, quasi absens mentem non feriat, nec percellat; eadem tamen cum præsens est et excusationi mandanda, tunc hominem percellit, ut trepidet et sudet: tum enim longe vivacius apprehenditur rei moles, difficultas, pericula, etc., quam ante. Id in nobis nostrisque militibus belli inexpertis experimur, qui cum extra teli jactum sunt, leones

videntur nihil non ausuri; sed ubi cominus cum hoste pugnandum est, tunc pallent, pavent, et palpitant; et, ut quidam ait, In pace leones, in praelio sunt cervi: ita ergo Moyses, cum oraculum de futuro suo ducatu acciperet, non timuit; pavit tamen cum jam sibi imponeretur.

QUESTIO III. — CUI ANGELUS INTENTAVERIT MORTEM; AN MOYSI, AN FILIO EJUS: ET QUAE FUERIT CAUSA TANTI PERICULI.

Vers. 20. Tulit ergo Moyses uxorem suam (Sephoram) et filios suos, et imposuit eos super asinum. Hinc satis eruitur, hos liberos non esse Moysi natos quamprimum venit in Madian, alioquin fuissent jam robusti satis, et ambulationi apti.

Rabbi Salomon, qui liberos hos putavit adultos, nugatur, dum fingit asinum hunc eundem esse cum eo, qui ligna Abrahæ tulit ad immolationem Isaac, et in quo Messias sessurus erat.

Reversusque est in Ægyptum, portans virgam Dei in manu sua. Quia scilicet virtute Dei per virgam facturus erat prodigia in Ægypto. Addunt vel fingunt Hebræi, hanc virgam fuisse quadrilateram, atque in ea fuisse inscriptum nomen Dei tetragrammaton, sive quadrilaterum; ita ut singulis virgæ lateribus una littera nominis Jehova esset incisa.

ŷ. 24: Cumque esset in itinere, in diversorio occurrit ei Dominus, id est angelus humana forma gerens Dei personam: unde LXX vertunt: Occurrit ei angelus. Sic etiam S. P. Aug.: In via ad refectorem obviamvit ei angelus; Q. 11 in Exod.: Et volebat occidere eum, vel præfocatione, ut vult Tertul., vel potius gladio evaginato mortem intentans, ut Theod. censet. At quaeritur, inquit S. P. Q. cit. quem volebat angelus occidere, utrum Moysen, quia dictum est, « occurrit ei Angelus et quærebat eum occidere » nam cui putabitur occurrisse, nisi illi qui universo suorum comitatu præfuit, et a quo ceteri ducebantur? An puerum quærebat occidere, cui mater circumcidendo subvenit, ut ob hoc intelligatur occidere voluisse infantem, quia non erat circumcisis, atque ita sancire præceptum circumcisionis severitate vindictæ.

Dico 1. Quanquam Tertul. intelligat mortem ab angelo intentatam filio Moysis, atque hanc opinionem valde probabilem esse exstimet S. P. Aug., addit tamen S. D.: Si de Moyse quispiam accipere voluerit, non est magnopere resistendum. Unde probabilis est, quod Moysi mortem intentaverit angelus; siquidem pronomen eum aptius Moysen designat, de quo hactenus continuus fuit sermo. Et ita sentiunt interpretes communiter.

Dico 2. Omissio circumcisionis filii in hoc periculum Moysen adduxit, quod ipse futurus legislator et dux populi, præceptum circumcisionis Gen. XVII datum, in filio non adimpleret.

Causa vero omissionis videtur fuisse, quod filio Eliezer recenter nato, ob teneritudinem timuerit ab itineris agitatione, si illum circumcidisset: unde in hoc facto Moyses non nisi venialiter peccasse putatur.

Dices: S. P. Aug. serm. 86 Temp. et Q. 12 in Exod. videtur asserere, punitum Moysen, quod accingens se ad tantam functionem, assumpsit uxorem et liberos; ideoque dicit, eos hinc in patriam remissos: unde et postea legitur Jethro uxoris patris (infra cap. XVIII) eam in desertum duxisse ad Moysen cum liberis: ergo non subsistit causa a nobis assignata.

R. Neg. ant.; nam præterquam quod iste sermo non sit S. P., ut constat ex novissima editione Benedictinorum, etiam id ibidem non nisi valde dubitanter dictum reperitur: Forsitan, inquit auctor, in hoc loco possumus intelligere, quod displicerit Deo, quare Moyses tanta mirabilia facturus, uxoris impedimentum secum ducere vellet in Ægyptum. Q. autem 12 in Exod. S. P. non ex sua, sed ex aliorum loquitur mente: dicit enim: Quidam putaverunt propter hoc angelum terruisse, ne ad impedimentum ministerii quod divinitus impositum Moyses gerebat, femineus sexus comitaretur.

Nota quod uterque Eusebius, scilicet Emissenus et Cæsarensis, putent punitum Moysen, eo quod secum duceret uxorem, quæ Moysi ejusque missioni erat impedimento futura, quæque Hebræis missionem et promissa ejus suspecta fecisset; dixissent enim Moysi: Venis ut nos educaas ex Ægypto in Chanaan, cur non reliquisti uxorem et pueros, utpote tot remoras, in Madian? Per Madian enim (puta per Sina montem cui adjacet Madian) nobis eundem est in Chanaan. Theod. putat angelum comminatum esse mortem Moysi, ut hoc timore ex animo ejus metum Pharaonis, quasi clavum clavo pelleret.

Sed genuinam causam a nobis assignatam esse, patet: quia ŷ. 25, Tulit illico Sephora acutissimam petram, et circumcidit præputium filii sui. Nempe monitu angeli didicerat Sephora, ideo periclitari maritum, quod filium lucusque circumcidere neglexisset. Petram vero acutissimam adhibuit, quod hæc consternata et properanti prima occurrerit: petra autem seu cultellus petrinus ad circumcisionem etiam adhibitus est Josue V, 2. Attamen cultellus lapideus non erat de necessitate circumcisionis, ait S. Th. 3 p. q. 70, a 3, ad 2.

Tetigitque pedes ejus, non angeli vel pueri, sed Moysis, aspergens illos sanguine, ex filii circumcisione, et ait: Sponsus sanguinum tu mihi es. Sunt hæc verba Sephoræ ad Moysen, et sensus est: Ego te morti destinatum ab angelo, redemi sanguine filii mei; atque ita jam secundo te mihi sponsum coemi.

Vers. 26. Et dimisit eum, scilicet Moysen, non Sephora, sed angelus circumcisione placatus: nam licet Sephora aliquo sensu posset dici dimisisse Moysen, in quantum nempe reversa est in Madian; ut colligitur ex cap. XVIII, 2: tamen hoc de ea non posse hic intelligi, patet ex verbo hebræo, quod est masculinæ personæ; unde et apud LXX in quibusdam editionibus legitur: Et discessit ab eo angelus. Ita Jansenius.

Moyses cum Aarone legationem sibi a Deo impositam apud Pharaonem exequitur, petens ut Hebræis permittat ire sacrificatum in deserto: quod Pharaeo contemnens, gravius premit Hebræos, qui ob eam causam cum Moysse expostulant, conquerendo de aggravato in se onere: quam ob rem Moyses ad Deum recurrit; eumque Deus consolatur et animat, spondens iterum liberationem populi; eique revelat nomen suum JEHOVA. Recensetur Genealogia Ruben, Simeon et Levi usque ad Moysen et Aaron.

QUÆDAM RESOLVUNTUR. — Petes, 1. quomodo Moyses et Aaron citra mendacium petierint a Pharaone conficere viam trium dierum, cum abire vellet in perpetuum.

R. Quia revera meditabantur per tres dies se absentare; quod vero ulterius in animo haberent pro semper se absentare, non debebant manifestare Pharaoni: ac proinde non est hic mendacium, sed silentium integræ veritatis ex causa legitima intervenit; siquidem non dicunt, se ituros itinere trium dierum tantum. Adde quod Deus id præcepisset dici Pharaoni cap. III, 18: ergo omne mendacium hic abfuit, quippe in quo nec Deus ipse dispensare potest. Denique nec etiam ulla fraus hic suberat, inquit Marius, quia sciebat Moyses se nihil impetraturum, et plures dies petisset, si tres impetrasset.

P. 2. an Moyses quidquam infidelitatis, indignationis, etc., protulerit contra Deum cap. V, 22, dicens: Domine cur afflixisti populum istum? Quare misisti me? etc.

R. Negative; nam quamvis verba illa interrogatoria sint, nullam tamen vel infidelitatem continent, vel divinæ missionis detractionem, sed orationem cum causæ simul ac demeriti inquisitione, qui modus orationis est usitatissimus. Sic Psal. XLIII, 25, orat David: Exurge, quare dormis, Domine, et ŷ. 24: Quare faciem tuam avertis? Quod autem subdit: Quare me misisti? Tantum ab infidelitate abest, ut sensum contineat fiduciæ plenum: reddit enim Deum promissorum suorum memorem, et vel ideo exaudiri postulat; quomodo David rursus dicit Psal. CXVIII: Memor esto verbi tui servo tuo, in quo mihi spem dedisti. Unde sensus est: Nisi, Domine, ad populi miseriam respicere et demerita dissimulare voluisses, utique non misisses me liberatorem; fac ergo ut quiescant qui nos affligunt. Unde hinc discimus, etiam ea quæ Deus se facturum spondit, orationibus petenda esse ac impetranda. Itaque quæ dicit Moyses ad Dominum... non contumaciæ verba sunt, vel indignationis, sed inquisitionis et orationis, quod ex his apparet quæ illi Dominus respondit: Non enim arguit infidelitatem ejus, sed quæ sit factururus, aperuit, inquit S. P. Aug. Q. 13 in Exod. Pessime igitur, imo imperite Calvinus scribens in hunc locum, invehitur in Moysen, cumque arguit indignationis, tædii, detractionis suscepti officii, accusationis Dei et oblivionis promissorum ejus.

P. 3. quo sensu dicat Deus ŷ. 3, Apparui Abraham, Isaac et Jacob in Deo omnipotente, et nomen meum Adonai non indicavi eis.

R. sensum illorum verborum esse hunc: Non tantum verbo, sed etiam re ipsa declaravi Abrahamo, etc., me esse omnipotentem, quando nempe tantis benedictionibus illos cumulavi, et quantis volui opibus ditavi. Unde hebraismus hunc explicuerunt LXX Interpretes: nam quia apparere in Deo idem est quod apparitione manifestare se esse Deum, ipsi vertunt: Apparui Abraham, Isaac, et Jacob, cum essem Deus eorum. Et apparui in Deo omnipotente, idem est quod apparui eis tanquam Deus omnipotens, vel, revelavi eis non tantum verbo, sed etiam re ipsa, hoc esse attributum, et nomen meum; alterum vero nomen meum, Adonai, quod tibi indicavi, eis non aperui.

Notandum interim, quod vox Adonai non debeat hic accipi pro sua significatione propria (quæ est Dominus), sed ut stat pro nomine tetragrammaton JEHOVA (constante quatuor litteris, scilicet Jod, He, Vau, et He) quod ignotum fuit veteribus patribus ante Moysen. Quod quia ineffabile (ut statim dicemus), hinc interpret latinus more Veterum pro eo substituit nomen Adonai: nam alioquin Deus in Gen. (cap. XV et alibi sæpius) patriarchis revelavit nomen Adonai, seu Dominus. Totus igitur sensus est: Ego quidem patribus tuis, o Moyses, frequenter revelavi me esse omnipotentem, misericordem, etc., unum tamen est nomen, quod nunc in signum et pignus arctissimi amoris tibi primum revelo, aliis omnibus hactenus ignotum, nempe JEHOVA.

P. 4. cur nomen tetragrammaton JEHOVA vocetur ineffabile.

R. Quia apud Hebræos habebatur sacratissimum et summe venerabile, tanquam nomen Dei primum, proprium, et essenziale, quod esset fundamentum et radix omnium aliorum Dei nominum. Falluntur proinde qui putant hoc nomen fuisse ineffabile, eo quod solis quatuor consonantibus constet, careatque vocalibus sine quibus consonantes pronuntiarique nequeunt. Quia Deus um hic, tum supra, cap. 3 hoc nomen suum pronuntiavit, cum illud revelavit; et Moyses coram Hebræis et coram Pharaone (uti ipsi præceptum erat) ita illud effatus est. Dicitur ergo a S. Hieron. ineffabile, a Theod. indicibile, quia religionis causa, ab eo quasi sacratissimo, temere effando abstinerebatur, et non nisi in templo, cum pontifex populo benediceret (Num. VI, 24) et cum Sanctum sanctorum ingrederetur (Lev. XVI), publice pronuntiarique solebat, teste Josepho, Philone, et S. Hieron. epist. 136 ad Marcellam, qui decem diversa Dei nomina pulchre explicat et distinguit.

P. 5. cur non recenseatur hic, nisi trium filiorum Jacob genealogia, scilicet Ruben, Simeonis et Levi.

R. Sistit Scriptura in genealogia Levi, quia ex Levi prognati sunt Moyses et Aaron, quorum prosapiam hic præcipue pertexere Spiritus S. intendit; quia hi fuerunt liberatores et duces Israelis. Hinc in

rem nostram ita scribit S. P. Aug. Q. 15 in Exod. : *Scriptura volens originem Moysi demonstrare, quod ejus actio jam expebat, a primogenito Jacob, id est Ruben, progenies cepit, inde ad Simeon, inde ad Levi, ultra progressa non est, quoniam ex Levi Moyses... non enim primam, neque secundam, sed tertiam tribum id est Leviticam, Deus esse voluit sacerdotalem.*

Præterea horum trium genealogiam præ cæteris recenset, quia his maledixisse visus erat Jacob Gen. XLIX, 5 et 6 : unde ne putarentur tres istæ tribus a Deo rejectæ, voluit Moyses illorum trium filiorum Jacob multas atque illustres familias commemorare.

P. 6. quomodo dicatur γ . 25, *Accepit autem Aaron uxorem Elisabeth, filiam Aminadab, sororem Nahasson, cum Aaron esset de tribu Levi, Elisabeth autem de tribu Juda, utpote soror Nahasson, qui fuit princeps tribus Juda; ut patet ex Num. 1, 7.*

R. Non peccavit Aaron, quod de altera tribu accepit uxorem, tum quod nondum esset lex data, quæ præcepit, ut de sua tribu quisque uxorem acciperet (si tamen lex illa fuerit generalis, de qua Num. XXXVI), tum quod hæc duæ tribus, Levitica scilicet et Juda, jam inde ab initio speciali privilegio miscerentur, ut intelligeretur Christus, qui inde nasciturus erat, et Rex futurus et Sacerdos : altera enim tribus sacerdotalis erat, altera regalis. Ita Estius.

CAP. VII, VIII, IX, X, XI.

Jussu Moysis, coram Pharaone, Aaron vertit virgam in colubrum; quod etiam et malefici faciunt. Deinde usque ad cap. XI describuntur decem plagæ Ægypti.

QUESTIO I. — AN FUERINT VERI DRACONES SEU SERPENTES, IN QUOS LEGUNTUR VERSÆ VIRGÆ MAGORUM.

Cap. VII, 8 : *Dixitque Dominus ad Moysen et Aaron. Immedie Moysi, et per hunc Aaroni loquebatur Deus. Unde subdit γ . seq. : Dices ad Aaron; γ . 9 : Cum dixerit vobis Pharaon, Ostendite signa. In hebræo habetur : Date pro vobis signum, id est, per signa fidem facite vos missos esse et loqui ex Deo. Sicut ergo Deus Moysen miraculis instruxerat ad fidem adstruendam apud Hebræos, ita nunc apud Pharaonem. Hinc nota quod Deus non jubeat regem increpari in eo quod signa petat, quasi petitio signi esset solemnitas tantum incredulis, ut vult hoc loco Calvinus, et omnes hæretici, quia signis carent; sed potius Deus vult justæ petitioni ejus satisfacere.*

Dices ad Aaron : Tolle virgam tuam. Virga hæc nunc Moysis, nunc Aaronis, nunc Dei dicitur, quia horum omnium fuit instrumentum, ad patranda prodigia.

γ . 10 : *Ingressi itaque Moyses et Aaron ad Pharaonem, fecerunt sicut præceperat Dominus; primo scilicet rogantes Pharaonem ex parte Dei, ut dimitteret Hebræos ad triduum sacrificii causa : deinde cum hoc abnueret, et pejeret signum Pharaon, tulit... Aaron (hebraice, chaldaice et græce est, projecit) virgam coram Pharaone et servis ejus, quæ versa est in colubrum.*

Dico 1. Versu 11 : *Vocavit autem Pharaon sapientes*

et maleficos. Particula et potest exegetice accipi, ita ut sapientes illi, id est artium arcanarum periti, explanationis gratia vocentur malefici, id est, incantatores (sive ut hebræa insinuant, præstigiatores) magicis artibus, et dæmonis opera mirabilia patrantes.

Illi malefici, aut saltem horum principes fuerunt *Jannes et Mambres*; sic enim II ad Timoth. III, 8, eos compellat Apost. sive quod nomina eorum ex traditione, sive ex Spiritus S. suggestione noverit; ut docent S. Chrysost. et Theodoretus.

Et fecerunt etiam ipsi per incantationes ægyptiacas et arcana quædam similiter. Incantationes sunt verborum quorundam seu carminum arcanorum recitationes, quibus malefici sua perficiunt. Vocantur autem ægyptiacæ, sive quia incantationes essent inventæ ab Ægyptiis, sive potius quod ab illis essent usitatæ : nam ex Justinio et Plinio passim tradunt auctores, inventorem magiæ fuisse Zoroastrem, qui vixit tempore Nini, de quo S. P. Aug. lib. XXI de Civ. Dei, cap. 15, ita scribit : Solum quando natus est, ferunt risisse Zoroastrem, nec ei boni aliquid monstruosus risus ille portendit : nam magicarum artium fuisse perhibetur inventor, quæ quidem illi nec ad præsentis vitæ vanam felicitatem contra suos inimicos prodesse potuerunt : a Nino quippe rege Assyriorum, cum ipse esset Bactrianorum rex, bello superatus est.

Dico 2. Versu 12 : *Projeceruntque singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones. Cum Moysis virgam Scriptura in colubrum, seu serpentem conversam dicit, hæc autem magorum in dracones, non significat diversa specie animalia fuisse; nam et in hebræo utrobique est eadem vox *Thanin*, et LXX utrobique utuntur uno eodemque nomine : et probabile omnino est, ne ars videretur dissimilis, similem fuisse effectum. Porro an etiam veri fuerint serpentes, an autem oculorum delusione tales apparuerint, variant auctores. S. Justinus in Quæst. Orthodox. Q. 26, Tertull. lib. de Anima, et nonnulli alii cit. apud Marium, veros fuisse negant; sed magos præstigiis suis putant illusisse oculis spectantium, vel eis objecisse tantum larvas, et simulacra quædam draconum. Et in hanc opinionem videtur etiam inclinari S. Hieron. in cap. III Epist. II ad Timoth.; nihilominus;*

Dico 3. Verius est, quod censent S. P. Aug., D. Thom. 1 p. q. 114, a. 4, 6, et interpretes communiter, scilicet veros fuisse magorum serpentes.

Prob. I. Quia Scriptura æque hos magorum, quam illos Moysis et Aaronis *serpentes et dracones* vocat : atqui tamen non posset eos ita vocare, nisi vere fuissent tales; ergo, etc. Hinc S. P. Q. 21 in Exod. discurrit in hunc modum : *Quid ergo dicendum de virgis magorum, utrum et ipsæ veri dracones factæ fuerant... an potius videbantur esse quod non erant ludificatione venefica? Cur ergo ex utraque parte et VIRGÆ dicuntur et DRACONES, ut de figmentis illis nihil differat loquendi modus?*

Prob. II. Quia hic dicitur, quod devoraverit virga Aaron virgas eorum; id est, serpens, in quem virga Aaron conversa est, devoravit virgas, id est, serpen-

tes seu dracones, in quos magorum virgæ erant tunc versæ. Atqui hæc devoratio vera fuit, non præstigiata : cum non voluerit Deus his portentis aliquem decipere, ne alioquin diceretur Moyses vanis spectris lusisse Ægyptios; ergo dracones qui devorati fuere, etiam vere fuerunt tales.

Prob. III. Quia in hoc signo non videntur defecisse magi, sicuti postea defecerunt in signo cimiphum; ut constat cap. VIII, 18 : alias enim Scriptura hoc etiam hic expressisset ad extollenda opera Dei super opera dæmonum; atqui tamen defecissent, si tantum larvas serpentum objecissent : ergo.

Denique, si non fuissent veri serpentes, procul dubio Moyses et Aaron aperuissent magorum fallaciam, ut planius divini operis veritas cognosceretur.

QUESTIO II. — QUOMODO VIRGÆ MAGORUM POTUERINT VERTI IN DRACONES.

Inter catholicos, qui veros fuisse serpentes admittunt, præcipue assignantur duo modi. Aliqui putant serpentes veros, virgis subito per dæmones subductis, substitutos esse; alii ponunt veram transmutationem, ita ut corruptis virgis nati sint serpentes vi naturalium agentium applicatorum. Prior modus, si sola attendatur ratio, quidem plausibilior et expeditior apparet; at insistendo auctoritati (quæ hic magis attendi debet quam sola ratio) posterior modus omnino præferendus videtur, et

Prob. I. Quia hæc est aperta sententia, non tantum S. Th. 1 p. q. 114, a. 4, ad 2, sed etiam S. P. Aug. Q. 21 in Exod., et lib. III de Trin., cap. 8, ubi de hac re discurrit in hunc modum : *Nec sane creatores illi mali angeli dicendi sunt, quia per illos magi resistentes famulo Dei et ranas et serpentes fecerunt... omnium quippe rerum quæ corporaliter visibilibus nascuntur, occulta quædam semina in istis corporeis mundi hujus elementis latent. Alia sunt enim jam conspicua oculis nostris ex fructibus et animalibus, alia vero illa occulta istorum seminum semina... sicut ergo nec parentes dicimus creatores hominum, nec agricolas creatores frugum, quamvis eorum extrinsecus adhibitis motibus ista creanda Dei virtus interius operetur. Ita nec dici possunt ranarum serpentiumque creatores Angeli mali, per quos magi Pharaonis tunc illa fecerunt; uti in fine præcit. cap. concludit S. Doctor. Nam pro subtilitate sui sensus in occultioribus elementorum seminibus norunt, unde ranæ serpentesque nascantur, et hæc per certas et notas temporum opportunitates occultis motibus adhibendo faciunt creari, non creant, inquit ibid. cap. 9. Censet igitur S. P. per naturalem mutationem hic serpentes fuisse a magis productos, dæmone præbente quasdam visibiles opportunitates et causas, seu occultiora semina, applicando scilicet activa passivis.*

Prob. II. Ideo juxta oppositæ sententiæ patronos (scilicet A. Lap. et alios) veri fuere serpentes magorum, quia Scriptura æque hos magorum, quam illos Moysis et Aaronis *serpentes et dracones* vocat : atqui etiam Scriptura γ . 12 æque virgas magorum, quam

virgam Moysis et Aaron dicit fuisse versas in dracones : ergo virgæ magorum in serpentes quoque mutatae fuerunt; quandoquidem etiam hic nihil differat loquendi modus.

Prob. III. Eodem γ . 12 dicitur : *Devoravit virga Aaron virgas eorum*; id est, coluber Aaron devoravit dracones magorum. Atqui hæc verba rursus non videntur posse verificari, nisi virgæ magorum conversæ fuerint in serpentes; ergo, etc.

Prob. subsumpt. Non ob aliam rationem coluber Moysis et Aaron hic dicitur *virga*, nisi quia ex virga factus est; siquidem *eo nomine appellata res est, unde versa est, non in quod versa est*, ait S. P. Q. 21 in Exod.; ergo etiam dracones magorum non ob aliam rationem vocantur *virgæ*, nisi quia ex virgis producti sunt. Jam autem non possunt dici producti ex virgis, nisi quia virgæ in dracones conversæ sunt; ergo, etc.

Prob. IV. Ex eo quod devoratio, de qua γ . 12, fuerit vera et non præstigiata, rursus omnes probant, quod dracones magorum, qui devorati fuere, etiam veri dracones fuerint; ergo etiam inde recte evincitur, quod virgæ magorum, quæ devorate dicuntur a virga Aaron, fuerint veræ virgæ.

Jam autem certum videtur, quod virgæ magorum non possent dici veræ virgæ, nisi dracones eorum antea virgæ fuissent; ergo sequitur quod antea virgæ fuerint, adeoque recte inde ulterius inferitur, quod virgæ magorum in dracones mutatae sint, æque ac virga Aaron. Itaque si diabolus, ut docent alterius sententiæ patroni, solummodo dracones aliunde adduxisset, eosque, virgis subito et imperceptibiliter subductis, illarum loco substituisset, potuisset quidem Scriptura dicere : *Devoravit virga Aaron dracones magorum*; at nullo modo videtur potuisse dicere (quemadmodum tamen dixit) *Devoravit virga Aaron virgas eorum*.

Obj. I. Nulla causa naturalis potest virgam immedie, et tam cito in draconem convertere : nam virga et draco longissime distant. Atqui tamen hæc mutatio debuisset fieri valde cito, imo quasi in instanti; ergo, etc.

Prob. min. Quia virgæ, cum magi eas projicerent, erant veræ virgæ, et statim pro virgis apparuerunt dracones; ergo illa mutatio debuisset fieri in instanti.

R. Neg. min. pro secunda parte : nam licet mutatio illa satis cito facta videatur; tamen inde non sequitur, quod sit facta in instanti : nam non est facta, nisi postquam magi adhibuissent suas incantationes; ut patet ex γ . 11 : eo autem tempore quo adhibebant incantationes, potuit dæmon has virgas per res aliquas naturales nobis ignotas, sed efficacissimas, disponere ad formam draconum; ita ut cum magi virgas in terram projicerent, illæ jam ultimam haberent dispositionem ad formam draconum, quæ proinde tunc ex occultioribus elementorum seminibus (applicando scilicet activa passivis) statim sit inducta, atque ita producti veri dracones : tempus